

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΥΠΡΟΥ

Α. Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας*

Δεκέμβριος 2010

Οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας στοχεύουν στην αποτύπωση των αντιλήψεων των επιχειρηματιών και καταναλωτών για την τρέχουσα οικονομική κατάσταση και των προσδοκιών τους για διάφορα οικονομικά μεγέθη. Τα στοιχεία συλλέγονται μηνιαία, βάσει εναρμονισμένων ερωτηματολογίων σε όλες τις χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ΕΕ) και καλύπτουν τους τομείς των υπηρεσιών, του λιανικού εμπορίου, της οικοδομικής βιομηχανίας, της μεταποίησης καθώς και τα νοικοκυριά-καταναλωτές. Η χρησιμότητα αυτών των στοιχείων έγκειται στις προπορευόμενες πληροφορίες που περιέχουν για την εξέλιξη διαφόρων μακροοικονομικών μεγεθών, συνεπώς μπορούν να χρησιμοποιηθούν στην κατασκευή βραχυπρόθεσμων προβλέψεων για το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ και άλλων οικονομικών μεταβλητών. Τα στοιχεία παρουσιάζουν τη διαφορά του ποσοστού των ερωτηθέντων που απάντησαν θετικά από το ποσοστό αυτών που εκφράστηκαν αρνητικά. Οι έρευνες περιέχουν ερωτήσεις που αφορούν την τρέχουσα οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων και νοικοκυριών (Τρέχουσα Κατάσταση) ή τις προσδοκίες τους για το προσεχές μέλλον (Προσδοκίες). Για κάθε τομέα υπολογίζεται ένας δείκτης που αντανακλά τη γενική αντίληψη στο συγκεκριμένο τομέα (τρέχουσα κατάσταση και προσδοκίες). Για παρουσίαση της ευρύτερης οικονομικής κατάστασης στην Κύπρο δημοσιεύεται ο Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ-ΚΟΕ) ο οποίος αποτελείται από σταθμισμένες απαντήσεις που αφορούν την τρέχουσα κατάσταση και τις προσδοκίες από όλους τους τομείς και καταναλωτές. Η στάθμιση του εν λόγω δείκτη λαμβάνει υπόψη τη συνεισφορά του κάθε τομέα στο ΑΕΠ της Κύπρου. Οι έρευνες διενεργούνται ανάμεσα σε ανώτερα στελέχη εταιρειών σε δείγμα το οποίο δίνει μεγαλύτερη βαρύτητα σε μεγαλύτερες επιχειρηματικές μονάδες. Για τα νοικοκυριά-καταναλωτές το δείγμα είναι τυχαίο και η έρευνα γίνεται τηλεφωνικώς. Οι έρευνες διεξάγονται μεταξύ της πρώτης και της τρίτης εβδομάδας του κάθε μήνα.

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

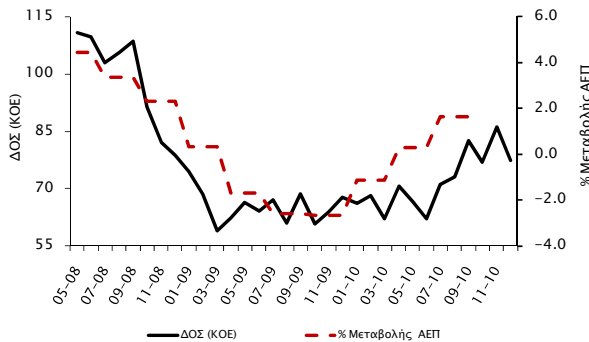
Το Δεκέμβριο 2010 το επιχειρηματικό κλίμα παρουσίασε επιδείνωση, με το ΔΟΣ του ΚΟΕ να υποχωρεί κατά 8,8 μονάδες σε σύγκριση με το Νοέμβριο. Η υποχώρηση του ΔΟΣ το Δεκέμβριο οφείλεται στην επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος σε όλους τους τομείς καθώς και στη χειρότερηση του κλίματος ανάμεσα στους καταναλωτές.

Στην Ευρωπαϊκή Ένωση η τάση ανάκαμψης του κλίματος, που σύμφωνα με τις έρευνες έχει αρχίσει από το Μάρτιο 2009, φαίνεται να συνεχίζεται. Στην περίπτωση της Κύπρου η ανάκαμψη είναι μικρή έως και οριακή, και με σημαντική υστέρηση χρονικά σε σχέση με την ΕΕ. Γενικότερα, το επιχειρηματικό κλίμα παρουσιάζεται πολύ πιο ευμετάβλητο στην Κύπρο παρὰ στην ΕΕ.

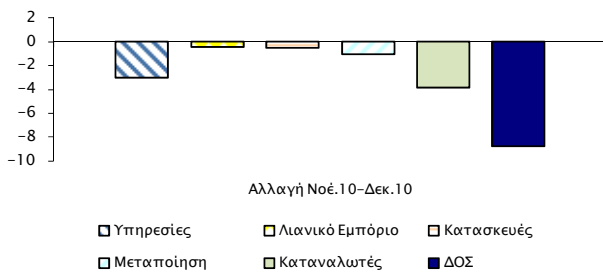
Το Δεκέμβριο 2010 ο Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας (ΔΟΣ)¹ για την Κύπρο παρουσίασε μείωση της τάξης των 8,8 μονάδων σε σχέση με το Νοέμβριο, φτάνοντας τις 77,3 μονάδες.² Παρόλο που ο ΔΟΣ, καθώς και ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ της Κύπρου διαγράφουν μια τάση ανάκαμψης τους τελευταίους μήνες, το οικονομικό κλίμα φαίνεται να παραμένει αβέβαιο (Διάγραμμα 1).³

Διάγραμμα 1: Δείκτης Οικονομικής Συγκυρίας (ΚΟΕ) και Ρυθμός Μεταβολής ΑΕΠ

Η υποχώρηση του ΔΟΣ το Δεκέμβριο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα οφείλεται στην επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος σε όλους τους τομείς καθώς και του κλίματος ανάμεσα στους καταναλωτές (Διάγραμμα 2).

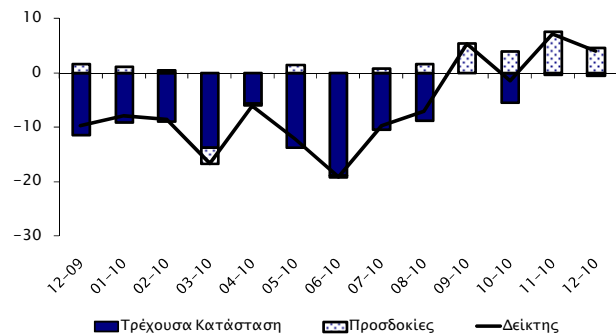
Διάγραμμα 2: Αλλαγή ΔΟΣ και οι συνιστώσες της

Στον τομέα των **υπηρεσιών** το επιχειρηματικό κλίμα χειροτέρευσε σε σχέση με τον περασμένο μήνα, λόγω επιδείνωσης των προσδοκιών (Διάγραμμα 3). Σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, λιγότερες επιχειρήσεις αναμένουν αύξηση στη ζήτηση και στις τιμές πώλησης τους επόμενους τρεις μήνες. Στα ίδια περίπου αρνητικά επίπεδα με το Δεκέμβριο παρέμεινε η εκτίμηση των επιχειρήσεων για την οικονομική τους

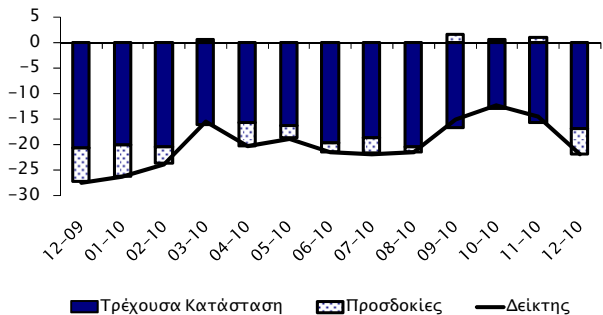
κατάσταση, τη ζήτηση για τις υπηρεσίες τους τελευταίους τρεις μήνες καθώς και η εκτίμηση τους για την αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους τρεις μήνες. Αντίθετα, περισσότερες επιχειρήσεις αξιολόγησαν θετικά την απασχόληση τους τελευταίους τρεις μήνες (Πίνακας 1).

Διάγραμμα 3: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος – Υπηρεσίες (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

Στο **λιανικό εμπόριο** το επιχειρηματικό κλίμα χειροτέρευσε σε σύγκριση με τον προηγούμενο μήνα, λόγω επιδείνωσης της τρέχουσας κατάστασης και των προσδοκιών (Διάγραμμα 4).

Διάγραμμα 4: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος – Λιανικό Εμπόριο (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

Περισσότερες επιχειρήσεις παρατήρησαν μείωση στις πωλήσεις τους τελευταίους τρεις μήνες και περισσότερες δήλωσαν πως αναμένουν μείωση στις πωλήσεις τους επόμενους μήνες. Επίσης, περισσότερες επιχειρήσεις αναμένουν μείωση στις παραγγελίες προς τους προμηθευτές και στην απασχόληση τους επόμενους μήνες. Ταυτόχρονα όμως, λιγότερες επιχειρήσεις παρατήρησαν αύξηση των αποθεμάτων τους και περισσότερες επιχειρήσεις αναμένουν αύξηση στις τιμές πώλησης τους επόμενους τρεις μήνες (Πίνακας 1).

Στον τομέα των **κατασκευών** το επιχειρηματικό κλίμα χειροτέρευσε συγκριτικά με το Νοέμβριο, λόγω επιδείνωσης της τρέχουσας κατάστασης και των προσδοκιών (Διάγραμμα 5). Το Δεκέμβριο περισσότερες

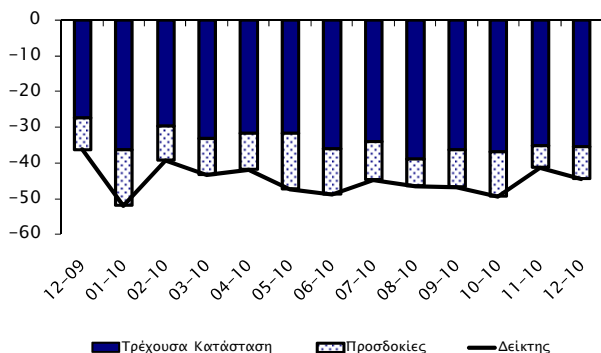
¹ Economic Sentiment Indicator (ESI).

² Από το τεύχος του Ιουνίου 2009 τα στοιχεία που παρουσιάζονται είναι διορθωμένα από εποχιακές διακυμάνσεις (seasonally adjusted).

³ Ο ρυθμός μεταβολής του ΑΕΠ (σταθερές τιμές 2005) υπολογίζεται σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου χρόνου (πηγή: "Latest Figures: GDP Growth Rate, 3rd Quarter 2010", Στατιστική Υπηρεσία 9/12/10).

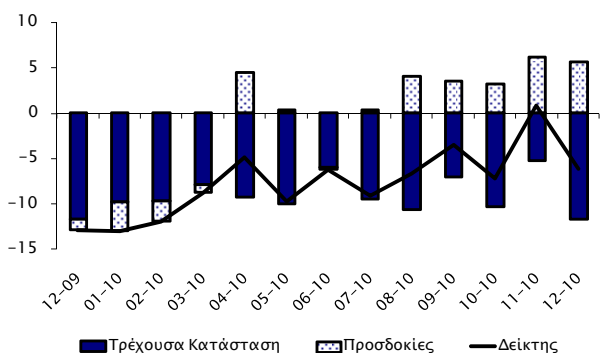
επιχειρήσεις αξιολογούν αρνητικά τη δραστηριότητα τους τελευταίους τρεις μήνες και περισσότερες επιχειρήσεις εκτιμούν αρνητικά τις προοπτικές για απασχόληση στον τομέα τους επόμενους μήνες. Επιπλέον, περισσότερες επιχειρήσεις αναμένουν μείωση στις τιμές πώλησης τους επόμενους μήνες. Στα ίδια αρνητικά επίπεδα με τον περασμένο μήνα παρέμεινε η εκτίμηση των επιχειρήσεων για τα υπό εξέλιξη έργα τους (current overall order books) (Πίνακας 1).

Διάγραμμα 5: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος - Κατασκευές (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

Στη **μεταποίηση** το επιχειρηματικό κλίμα χειροτέρευσε σε σύγκριση με τον περασμένο μήνα, κυρίως λόγω επιδείνωσης της τρέχουσας κατάστασης (Διάγραμμα 6).

Διάγραμμα 6: Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος - Μεταποίηση (συνεισφορά τρέχουσας κατάστασης και προσδοκιών)

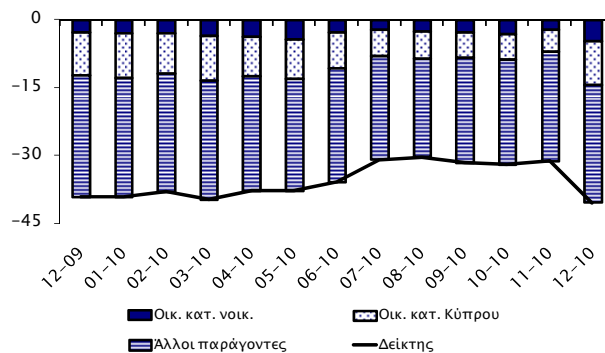

Το Δεκέμβριο περισσότερες επιχειρήσεις δήλωσαν μείωση στην παραγωγή τους τελευταίους τρεις μήνες και στις συνολικές τους παραγγελίες. Λιγότερες επιχειρήσεις εκτίμησαν ότι τα τρέχοντα αποθέματα τελικών προϊόντων παρουσιάζονται μειωμένα και περισσότερες επιχειρήσεις δήλωσαν πως αναμένουν μείωση στην απασχόληση τους επόμενους τρεις μήνες.

Στα ίδια περίπου αρνητικά επίπεδα με το Νοέμβριο παρέμειναν οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για την παραγωγή τους επόμενους μήνες. Ταυτόχρονα όμως, λιγότερες επιχειρήσεις δήλωσαν μείωση στις παραγγελίες τους για εξαγωγές και περισσότερες επιχειρήσεις δήλωσαν πως αναμένουν αύξηση στις τιμές πώλησης τους επόμενους μήνες (Πίνακας 1).

Το κλίμα ανάμεσα στους **καταναλωτές** παρουσιάζει επιδείνωση το Δεκέμβριο. Συγκριτικά με τον προηγούμενο μήνα, η εκτίμησή τους για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους τελευταίους 12 μήνες καθώς και οι προσδοκίες τους για τους επόμενους 12 μήνες παρουσιάζουν επιδείνωση. Οι καταναλωτές παρουσιάζονται πιο απαισιόδοξοι και για την γενικότερη οικονομική κατάσταση στην Κύπρο (Διάγραμμα 7, Πίνακας 1).

Διάγραμμα 7: Δείκτης Προσδοκιών - Καταναλωτές (συνεισφορά οικονομικής κατάστασης και άλλων παραγόντων)

Περισσότεροι καταναλωτές εκτιμούν ότι η ανεργία στην Κύπρο τους επόμενους 12 μήνες θα είναι αυξημένη. Τέλος, σε σύγκριση με το Νοέμβριο, περισσότεροι καταναλωτές πιστεύουν ότι η παρούσα χρονική στιγμή δεν είναι κατάλληλη για μεγάλες αγορές αλλά ούτε και για αποταμίευση (Πίνακας 1).

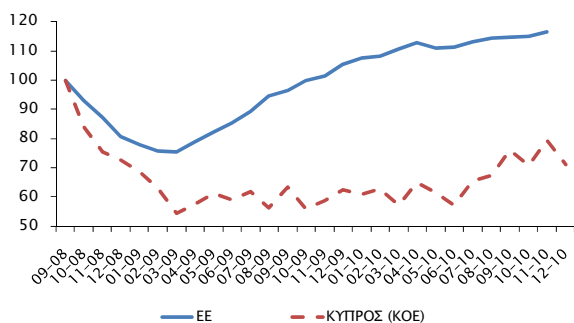
Συμπερασματικά, το Δεκέμβριο 2010 το επιχειρηματικό κλίμα παρουσίασε επιδείνωση, με το ΔΟΣ του ΚΟΕ να υποχωρεί κατά 8,8 μονάδες. Η υποχώρηση του ΔΟΣ το Δεκέμβριο οφείλεται στην επιδείνωση του επιχειρηματικού κλίματος σε όλους τους τομείς καθώς και στη χειροτέρευση του κλίματος ανάμεσα στους καταναλωτές.

Β. Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος στην Κύπρο και την ΕΕ

Πιο κάτω συγκρίνεται η πορεία των επιμέρους δεικτών οικονομικού κλίματος της Κύπρου και της ΕΕ. Οι δείκτες έχουν αναπροσαρμοστεί έτσι ώστε να έχουν κοινό μήνα βάσης το Σεπτέμβριο 2008. Η παρουσίαση αυτή είναι χρήσιμη για σκοπούς σύγκρισης των τάσεων, και όχι των επιπέδων.

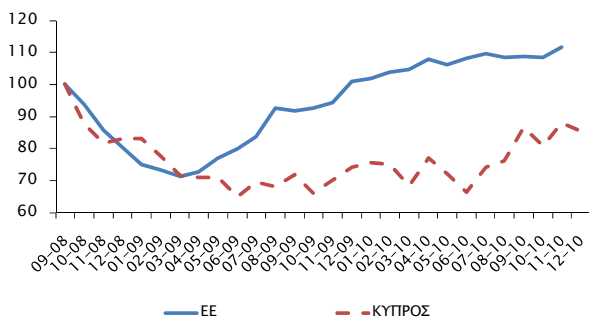
Με βάση το **Δείκτη Οικονομικής Συγκυρίας** (Διάγραμμα 8) η ανάκαμψη στην ΕΕ, που άρχισε από το Μάρτιο του 2009, συνεχίζεται, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου άρχισε πολύ αργότερα και είναι σημαντικά μικρότερη.

Διάγραμμα 8: Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

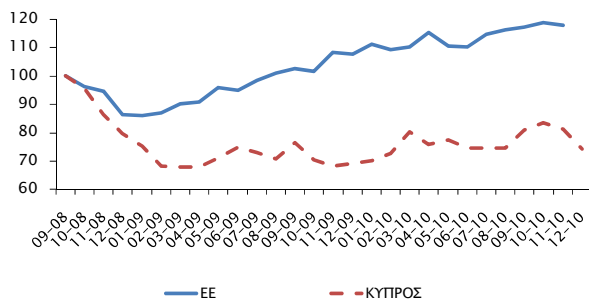

Στις **υπηρεσίες** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου παρουσιάζουν παρόμοια καθοδική πορεία μέχρι το Μάρτιο 2009, ενώ στην συνέχεια παρατηρείται απόκλιση (Διάγραμμα 9). Από το Μάρτιο 2009 ο τομέας στην ΕΕ ανακάμπτει, ενώ στην Κύπρο η μικρότερη ανάκαμψη που διαφάνεται άρχισε μόλις το καλοκαίρι του 2010.

Διάγραμμα 9: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος – Υπηρεσίες

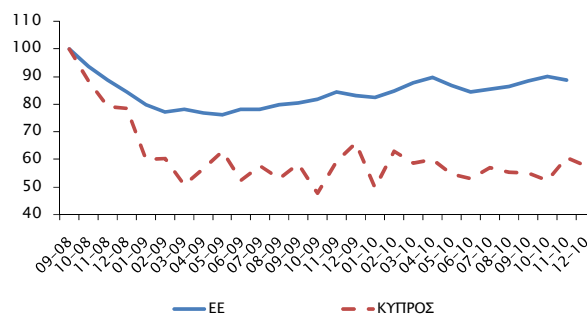
Διάγραμμα 10: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος – Λιανικό Εμπόριο

Στο **λιανικό εμπόριο** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου παρουσιάζουν απόκλιση (Διάγραμμα 10). Για την Κύπρο δεν παρατηρείται σημείο καμπής, ενώ για την ΕΕ ο δείκτης καταγράφει βελτίωση στο κλίμα από το Φεβρουάριο 2009.

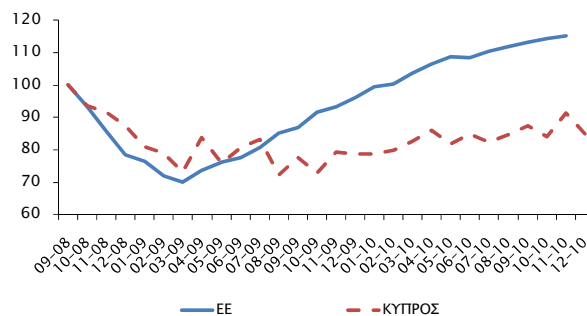
Και στις **κατασκευές** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου διαγράφουν διαφορετική πορεία (Διάγραμμα 11). Για την ΕΕ ο δείκτης καταγράφει την ελάχιστη του τιμή το Μάιο 2009 και έπειτα σημειώνει αργή ανάκαμψη. Στην Κύπρο ο τομέας παρουσιάζει έντονες διακυμάνσεις με το επιχειρηματικό κλίμα να φτάνει στο κατώτατό του σημείο τον Οκτώβριο 2009 ενώ δεν διαφάνεται τάση ανάκαμψης.

Διάγραμμα 11: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος – Κατασκευές

Στη **μεταποίηση** οι δείκτες της ΕΕ και της Κύπρου παρουσιάζουν παρόμοια τάση μέχρι το Μάρτιο 2009 (Διάγραμμα 12). Μετά το Μάρτιο ο δείκτης της ΕΕ φαίνεται να ανακάμπτει, ενώ στην περίπτωση της Κύπρου ο δείκτης σημειώνει τη χαμηλότερη τιμή του τον Οκτώβριο 2009, και φαίνεται να ανακάμπτει οριακά ακολούθως.

Διάγραμμα 12: Δείκτες Επιχειρηματικού Κλίματος – Μεταποίηση

Συνοψίζοντας, στην ΕΕ η τάση ανάκαμψης του κλίματος, που σύμφωνα με τις έρευνες έχει αρχίσει από το Μάρτιο 2009, φαίνεται να συνεχίζεται. Στην περίπτωση της Κύπρου η ανάκαμψη είναι μικρή έως και οριακή, και με σημαντική υστέρηση χρονικά σε σχέση με την ΕΕ. Γενικότερα, το επιχειρηματικό κλίμα παρουσιάζεται πολύ πιο ευμετάβλητο στην Κύπρο παρά στην ΕΕ.

Πίνακας 1: Διαφορά μεταξύ ποσοστού θετικών και ποσοστού αρνητικών απαντήσεων¹

ΕΡΕΥΝΑ	2009	2010											
	12	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	-10	-8	-8	-17	-6	-12	-19	-10	-7	5	-1	7	4
Οικονομική κατάσταση επιχείρησης τους τελευταίους 3 μήνες ³	-15	-13	-14	-18	-11	-27	-31	-17	-15	0	-11	-4	-3
Ζήτηση τους τελευταίους 3 μήνες ³	-19	-14	-13	-23	-6	-14	-26	-14	-12	0	-5	3	1
Αναμενόμενη ζήτηση τους επόμενους 3 μήνες ³	5	4	2	-9	-1	5	-1	2	5	16	12	23	14
Απασχόληση τους τελευταίους 3 μήνες	-2	-5	-4	3	-2	-10	-9	-6	-2	7	7	-1	3
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες	-2	-2	-6	-1	-6	-1	3	-2	-1	-2	0	4	2
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	-14	-9	-3	-17	-9	-10	-12	-9	-6	0	5	5	2
ΛΙΑΝΙΚΟ ΕΜΠΟΡΙΟ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	-27	-26	-24	-16	-20	-19	-22	-22	-22	-15	-12	-15	-22
Πωλήσεις τους τελευταίους 3 μήνες ³	-42	-41	-41	-30	-25	-37	-42	-43	-42	-35	-27	-34	-41
Τρέχοντα αποθέματα ³	21	20	21	19	22	12	17	14	20	15	12	13	10
Αναμενόμενες πωλήσεις τους επόμενους 3 μήνες ³	-20	-19	-10	2	-14	-8	-5	-9	-3	5	2	3	-15
Αναμενόμενες παραγγελίες σε προμηθευτές τους επόμενους 3 μήνες	-35	-24	-29	-25	-21	-25	-24	-25	-19	-18	-16	-13	-27
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες	-6	-6	-5	-1	-3	-4	-2	-3	-3	-2	-9	-6	-9
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	-10	-3	-1	0	3	9	-5	2	-6	4	-3	-1	4
ΚΑΤΑΣΚΕΥΕΣ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	-36	-52	-39	-43	-42	-47	-49	-45	-47	-47	-49	-41	-44
Οικοδομική δραστηριότητα τους τελευταίους 3 μήνες	-47	-44	-48	-42	-48	-42	-41	-42	-43	-19	-47	-39	-43
Υπό εξέλιξη έργα (current overall order books) ³	-55	-73	-60	-66	-64	-64	-72	-68	-78	-73	-74	-71	-71
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες ³	-17	-31	-19	-20	-20	-31	-26	-21	-15	-21	-25	-12	-18
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	-30	-46	-22	-32	-32	-24	-31	-31	-22	-18	-26	-30	-33
ΜΕΤΑΠΟΙΗΣΗ													
Επιχειρηματικό Κλίμα- Δείκτης ²	-13	-13	-12	-9	-5	-10	-6	-9	-7	-4	-7	1	-6
Παραγωγή τους τελευταίους 3 μήνες	-25	-32	-27	-29	-37	-29	-37	-33	-32	-15	-25	-4	-21
Τρέχουσες συνολικές παραγγελίες ³	-34	-37	-32	-36	-35	-40	-34	-38	-39	-36	-36	-28	-39
Τρέχουσες παραγγελίες για εξαγωγές	-64	-53	-40	-56	-56	-44	-11	-61	-32	-38	-35	-37	-34
Τρέχοντα αποθέματα τελικών προϊόντων ³	2	-7	-3	-12	-8	-10	-16	-10	-7	-15	-5	-13	-4
Αναμενόμενη παραγωγή τους επόμενους 3 μήνες ³	-3	-9	-7	-3	13	1	0	1	12	11	9	18	17
Αναμενόμενη απασχόληση τους επόμενους 3 μήνες ⁴	-14	-13	-17	-18	-14	-13	-18	-14	-7	-13	-11	-2	-5
Αναμενόμενες τιμές πώλησης τους επόμενους 3 μήνες	-4	-3	3	2	5	-1	0	-2	1	5	11	7	11
ΚΑΤΑΝΑΛΩΤΕΣ													
Δείκτης ²	-39	-39	-38	-40	-38	-38	-36	-31	-30	-32	-32	-31	-40
Οικονομική κατάσταση νοικοκυριού τους τελευταίους 12 μήνες	-25	-23	-25	-24	-28	-26	-27	-21	-23	-25	-27	-25	-31
Αναμενόμενη οικονομική κατάσταση νοικοκυριού τους επόμενους 12 μήνες ³	-12	-12	-12	-14	-15	-17	-12	-9	-10	-11	-13	-9	-19
Οικονομική κατάσταση στην Κύπρο τους τελευταίους 12 μήνες	-56	-56	-57	-61	-63	-55	-52	-51	-49	-48	-49	-51	-61
Αναμενόμενη οικονομική κατάσταση στην Κύπρο τους επόμενους 12 μήνες ³	-38	-39	-35	-40	-35	-35	-31	-23	-24	-22	-23	-20	-39
Τιμές καταναλωτικών αγαθών τους τελευταίους 12 μήνες	33	20	29	33	30	28	22	20	23	38	43	45	35
Αναμενόμενες τιμές καταναλωτικών αγαθών τους επόμενους 12 μήνες	10	4	4	21	24	11	5	5	15	18	18	17	30
Αναμενόμενη ανεργία στην Κύπρο τους επόμενους 12 μήνες ^{3,4}	63	58	54	57	53	55	53	50	47	44	47	51	57
Καταλληλότητα τρέχουσας χρονικής στιγμής για μεγάλες αγορές	-38	-40	-41	-41	-44	-45	-41	-35	-31	-37	-43	-38	-44
Δαπάνες για μεγάλες αγορές τους επόμενους 12 μήνες	-43	-42	-35	-43	-44	-42	-45	-37	-35	-36	-36	-37	-34
Καταλληλότητα τρέχουσας χρονικής στιγμής για αποταμίευση	-19	-20	-21	-18	-18	-7	-14	-7	-5	-14	-10	-15	-18
Πιθανότητα αποταμίευσης τους επόμενους 12 μήνες ³	-44	-47	-51	-48	-48	-44	-48	-41	-40	-49	-46	-45	-48

Σημειώσεις:

¹ Οι θετικές απαντήσεις αναφέρονται σε αύξηση/βελτίωση/καταλληλότητα/πάνω από το κανονικό/μεγάλη πιθανότητα και οι αρνητικές στα αντίθετα. Τα στοιχεία είναι διορθωμένα από εποχιακές διακυμάνσεις (seasonally adjusted).

² Η κατασκευή του δείκτη περιγράφεται στο http://ec.europa.eu/economy_finance/indicators/business_consumer_surveys/userguide_en.pdf.

³ Οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση περιλαμβάνονται στην κατασκευή του δείκτη για την κάθε έρευνα.

⁴ Ακολουθώντας εισήγηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, οι απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση δεν διορθώνονται για εποχιακές διακυμάνσεις (non-seasonally adjusted).